

Stortinget
1. februar 1989

Med forbehold om endringer

Statsminister
Gro Harlem Brundtland

REDGJØRELSE OM SITUASJONEN PÅ ARBEIDSMARKEDET

På grunn av de forverrede utsiktene for arbeidsmarkedet ble det i forbindelse med salderingen varslet at Regjeringen arbeidet med en rekke tiltak for å ha en høy beredskap, dersom det skulle bli behov for ytterligere tiltak.

Forslag om bevilgninger til vedlikeholdsarbeider ble varslet i Salderingsproposisjonen. Det ble også varslet tiltak overfor kommunene. I Finansministerens innlegg i debatten varslet han at Regjeringen senest i forbindelse med Revidert nasjonalbudsjett ville vurdere behovet for ekstrabevilgninger til arbeidsmarkedstiltak. Finansministeren varslet også en slik tidlig vurdering av tiltak overfor kommunene.

Stortinget er således varslet om en rekke av de tiltak det nå arbeides med.

Innenlandsk etterspørsel og produksjon ser ut til å ha utviklet seg om lag som lagt til grunn. Men produksjonen gjennomføres med mindre bruk av arbeidskraft enn ventet. Samtidig viser oppgaver fra Næringslivets Hovedorganisasjon at bruken av overtid i arbeidslivet har holdt seg høyt og til og med økt ytterligere.

Jeg vil i tillegg understreke at vi står overfor en vanskelig situasjon på arbeidsmarkedet i tiden som kommer framover. Aktiviteten i byggebransjen holdt seg oppe gjennom store deler av 1988 og en må være forberedt på nedgang de nærmeste månedene. Også andre skjermede næringer og deler av industrien er inne i en vanskelig omstilling.

Vi møter på denne utviklingen med aktive tiltak. Regjeringen vil i månedsskiftet februar/mars legge fram en plan for å redusere arbeidsledigheten på kort sikt. Tiltakene vil bli forberedt slik at de kan iverksettes umiddelbart etter at vedtak er fattet.

Regjeringen har allerede vedtatt å framskynde aktivitet innenfor de budsjetttrammer Stortinget har vedtatt for 1989. Regjeringen vil foreslå en ekstraordinær økning av utlånene i Husbanken, vedlikeholdsarbeider på statlige bygg og en forsering av byggeprosjekter og sikte mot en opptrapping av sysselsettingstiltakene med ytterligere 8-10 000 plasser. Dette vil i all hovedsak skje gjennom et nytt opplegg, "Arbeid for trygd", som nå er klart.

Regjeringen foretar nå en gjennomgang av situasjonen i kommuner og fylker og vurdere behov for tiltak, spesielt i forhold til situasjonen innen helsesektoren.

I tillegg vurderes forsert oppstartning av arbeidene med OL-anlegg på Lillehammer og inntak av flere rekrutter i Forsvaret.

Arbeidsmarkedstiltakene er ikke å skjule ledighet eller oppbevare ledige. Halvparten av tiltakene er skolering og

kvalifisering for et framtidrettet arbeidsmarked. Tiltakene skal bygge bro mellom fortidas og framtidas arbeidsplasser.

Det nye sysselsettingstiltaket, "arbeid for trygd", skal settes inn i alle fylker og vil gi både kommuner og andre mulighet til å skape arbeidsoppgaver og løse oppgaver som ellers ikke ville bli løst.

"Arbeid for trygd" skal først og fremst settes inn for arbeidsledige over 25 år som har rett til ledighetstrygd. De som sysselsettes gjennom dette skal bruk 80 pst av tiden i jobb og 20 pst, f.eks. en dag i uken, til jobbsøking og opplæring. Lønnen skal være på 8 000 kroner måneden, uavhengig av arbeidsoppgave og den dekkes av staten. Det er nesten 2 000 kroner pr måned mer enn gjennomsnittlig dagpengeutbetaling for helt ledige.

Arbeidsgiverne får dessuten et driftstilskudd på inntil 4 200 kroner pr månedsverk, men må selv dekke sosiale kostnader.

Det er en forutsetning at arbeidsoppgavene må være ekstraordinære og ikke fortrenge ordinært ansatte. Tiltaksplassene skal opprettes i samarbeid mellom arbeidsgivere og arbeidstakernes organisasjoner. Det er lagt opp til at stat, kommuner, fylker og ideelle organisasjoner kan være arbeidsgiver, men vi vil også vurdere om dette tiltaket kan benyttes i private bedrifter.

Opplegget vil først bli satt i verk i kommuner og fylker, der vi vet mange har utarbeidet beredskapsplaner.

Men dette nye tiltaket og den forserte aktiviteten vi ellers legger opp til i arbeidsmarkedstiltakene, regner Regjeringen med at det skjer en sterk opptrapping av tiltakene. Mesteparten av dette vil komme innenfor "arbeid for trygd", men det vil også bli gitt rom for en opptrapping av andre former for arbeidsmarkedstiltak.

I tillegg bør en sikte mot en ytterligere opptrapping av arbeidsmarkedstiltakene i 2. halvår. Alt dette innebærer en betydelig øking i beredskapsbevilgningen som vi vil fremme forslag om overfor Stortinget.

For de unge vil det bli satt inn særskilte tiltak. Arbeidsledighet er ille for alle som rammes. Men aller verst er det at unge mennesker ikke får sjansen på arbeidsmarkedet.

Det har den siste tiden vært en betydelig nedgang i byggeaktiviteten, også når det gjelder boligbyggingen. For å motvirke dette vil Regjeringen foreslå en betydelig øking i innvilgningsrammene i Husbanken. Dette blir et krafttak for å motvirke arbeidsledighet i bygge- og anleggsbransjen og samtidig kutte køen i Husbanken.

Det vil bli foreslått en øking i rammene til den subsidierte Husbank I-ordningen som tilsvarer 4 000 flere boliger. Hele denne ekstraordinære økingen vil bli benyttet i 1. halvår 1989. For å komme raskt i gang, har Regjeringen allerede vedtatt at 75 % av gjeldende Husbank-ramme for 1989 kan benyttes i 1. halvår, og at en større del av rammen for 1. halvår innvilges tidlig på vinteren. Den ekstra rammen vil så kunne bli brukt til høsten.

I sammenheng med dette vil det også bli fremmet forslag for Stortinget om en økt ramme i Landbruksbanken og en økt ramme for utlån til utbedring i forbindelse med byfornyelse.

Det arbeides også med en rekke andre prosjekter som vil gi en gunstig sysselsettingseffekt i tiden som kommer. I miljøsektoren er det store og uløste oppgaver. Vi vil øke rammene i Kommunalbanken slik at kommunene kan forsere igangsetting av renseanlegg. Vi vil også vurdere å øke rammene for andre statsbanker. Det gjelder bl.a. mulighetene for å forsere prosjekter i forbindelse med Lillehammer-OL.

I det videre arbeid med disse spørsmålene vil Regjeringen ta særlig hensyn til de distrikter som er hardest rammet av ledighet. Dette blir også vurdert når det gjelder kommunenes medvirkning i kommunetiltakene.

Vi må se utviklingen i norsk økonomi over en lengre periode for å finne roten til de problemer som nå er på arbeidsmarkedet.

Det private forbruket vokste med 16 pst i perioden fra 1984 til 1986. I tillegg hadde vi en kunstig høy byggeboom. Investeringene i bygninger og nytt produksjonsutstyr i næringer som vesentlig produserer for hjemmemarkedet vokste til et altfor høyt nivå.

Som nasjon brukte vi i 1986 hele 8 pst mer av varer og tjenester enn det vi selv produserte. Motstykket til dette var at husholdningene og bedriftene bygget opp en rekordhøy gjeld.

Samtidig førte fallet i oljeprisen vinteren 1986 til at Norge mistet 10 pst av sine inntekter. Det var en langt større inntektsvikt enn noe annet vestlig industriland fikk etter oljeprissjokkene i 1973-74 og 1979 - og som bidro til en arbeidsledighet på 10 pst i mange land, en ledighet de ennå sliter med.

Det er en slik utvikling det var så viktig å unngå også her hos oss. Hvis vi ikke hadde gått til angrep på problemene og lagt om kursen, ville vi blitt tvunget inn i en lang periode med stagnasjon og stor ledighet.

Det ble i 80-årene skapt 60 000 nye arbeidsplasser i varehandelen og 60 000 i finansierings- og eiendomsvirksomhet. Det var arbeidsplasser det ikke var varig grunnlag for. Mange av dem ble skapt under den uforsvarlige utlåns- og forbruksveksten, da altfor mange kastet seg på karusellen uten en realistisk vurdering av framtidsutsiktene. Behovet for omstilling og mulighetene for rasjonalisering i disse virksomhetene har vist seg enda større enn ventet.

Den strategien som Regjeringen valgte for å begynne gjenopprettingen av økonomien hadde følgende grunnelementer:

- Innenlandsk forbruk av varer og tjenester måtte depmes for å få kontroll over utenriksøkonomien.
- Kostnadsveksten måtte dempes for å bevare de gjenværende deler av produksjonsutsatte næringer og få til økt produksjon i disse næringene.

- Omstillingene i økonomien måtte komme i gang, og kostnadene ved omstillingene måtte søkes begrenset i størst mulig grad.

Politikken ble lagt opp med disse siktemålene, og det sto klart helt fra starten av at en nødvendig konsekvens av gjenoppbyggingspolitikken og utsiktene generelt for norsk økonomisk virkelighet ville være at etterspørselen etter arbeidskraft ville utvikle seg svakt.

Imidlertid trådte det i 1987 i kraft omfattende arbeidstidsreformer som var blitt avtalt våren 1986. Disse arbeidstidsreformene førte på kort sikt, i 1987, til at sysselsettingen økte til tross for at etterspørselen etter varer og tjenester var på vei ned og produksjonen i fastlandsøkonomien måtte utvikle seg svakt en periode. Fra rundt årsskiftet 1987/88 har imidlertid arbeidsledigheten vært økende.

Slik skal vi bekjempe den stigende arbeidsledigheten på kort sikt. Samtidig må vi fortsette arbeidet med å rydde opp i økonomien. Vi holder fast på hovedlinjene i den økonomiske politikken, slik at vi fortsatt kan redusere kostnadsveksten og sikre et trygt grunnlag for full sysselsetting og velferd i framtida. I Langtidsprogrammet vil Regjeringen legge fram den økonomiske planen for økt sysselsetting også på mellomlang sikt.

Det er nå skapt et større grunnlag for større satsing på områder av særlig betydning for sysselsettingen og fremtidlige vekstmuligheter.

Takket være det ansvar partene i arbeidslivet og flertallet i Stortinget utviste i fjor, er vår kostnadsvekst nå bragt ned på linje med våre handelspartnere. Eksporten øker og importen går ned. Underskuddet overfor utlandet kan bli vesentlig lavere enn vi tidligere regnet med. Det er lagt et godt grunnlag for ny vekst i produksjon og sysselsetting. Men det er ikke rom for ny sterk vekst i privat eller offentlig forbruk. Vi må satse på at fortsatt framgang i eksport- og importkonkurrerende næringer etterhvert legger et trygt grunnlag for ekspansjon også i andre næringer.

Som kjent har Norges Banks renter er de siste månedene allerede redusert i flere trinn, og mulighetene for ytterligere rentereduksjoner blir vurdert løpende i Norges Bank og Finansdepartementet ut fra situasjonen på valutamarkedet, rentene i andre land og situasjonen i Norge. Dette er også et viktig ledd i arbeidet med å gjenopprette økonomien.

Vi skal øke eksporten og få større bredde i de konkurranseutsatte næringene. Det er bare slik at vi kan få skikk på økonomien. Dette vil i seg selv gi økt sysselsetting. Men fortsatt vil de fleste nye arbeidsplassene måtte komme i tjenesteytende næringer, både i privat og offentlig sektor.

Enkelt sagt så skal eksporten tjene de pengene vi trenger for å sysselsette tilstrekkelig mange til å løse oppgaver i skole og helsevesen, barnehager og eldreomsorg - og i privat tjenesteyting. Slik kan vi legge et trygt grunnlag for sysselsetting og velferd.